

за часовим фактором і за обсягом впливу;

- емоційно-вольовий, що підкреслює необхідність прояву вольових якостей для досягнення поставленої мети і життєвої програми, емоційну оцінку досягнутого;
- діяльнісний, що розкриває ступінь залучення особистості в цілісну систему здорового способу життя;
- оціночно-корекційний, що показує інтегративну оцінку результатів його формування.

На основі поєднання різного ступеня прояву показників було виявлено у студентів три рівня сформованої спрямованості:

- критичний рівень, що характеризується слабо вираженою потребою в заняттях, нестійким інтересом, обмеженими знаннями, пасивною участю в заняттях фізичною культурою;
- достатній рівень, для якого характерні стійкий інтерес до фізичної культури, ситуативна участь у фізкультурно-спортивній діяльності, невпорядковані знання в цій сфері, раціональний характер установок і потреб;
- оптимальний рівень, при якому виявляється стійкий інтерес і тверда установка на заняття фізичною культурою, сформованими системними знаннями в ній; систематична участь у тренуваннях і змаганнях, де реалізується потреба особистості. Практичні дослідження показують, що проведення навчальних і тренувальних занять із першокурсниками сприяють згуртуванню студентського колективу і встановленню соціальних контактів між ними, підвищенню рівня їх соціальної захищеності, адаптації студентів першого курсу до особливостей і труднощів їх входження в нові для них соціальні, професійні, комунікативні та індивідуально-ціннісні кола у ВНЗ. Поєднання в рамках єдиних педагогічних програм відповідних їм технологій, спеціальних цілеспрямованих занять і виховних заходів з фізичної культури у майбутньому дозволить більшості студентів-першокурсників знайти своє місце у різних сферах діяльності, у фізкультурно-масових заходах та соціальних проєктах. Для підвищення рівня здоров'я і адаптації студентів до навчання у ВНЗ є необхідною цілеспрямована робота з їх підготовки до самостійних занять фізичними вправами. Зміст занять має забезпечувати теоретичну методичну підготовку, засвоєння методик самоконтролю за фізичним і функціональним станом організму, психоемоційної сферою. Фізкультурні заняття є одним з основних каналів самоорганізації, самоствердження та соціальної адаптації до умов і труднощів навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Висновки. Студенти та конкретно першокурсники, на відміну від інших соціальних груп, є найбільш підготовленими до адаптаційних процесів, здатними швидко накопичувати адаптаційні ресурси і ефективно їх реалізовувати у своїй життєдіяльності. Викладачі футболу через навчання основним правилам командної гри та дисциплінарній підготовці взаємодіють не тільки зі здатністю першокурсника запам'ятовувати та аналізувати інформацію про цей командний вид спорту, а і з психологічною та соціальною стороною студентів, прививаючи їм наряду із навичками гри соціальні аспекти життя у ВНЗ. Такими аспектами є: постійна взаємодія з іншими студентами, дружня атмосфера в команді та у соціальному житті окремого студента, командна робота як спосіб подолання труднощів (тут з'являються паралелі між грою у футбол та соціальним життям першокурсника у ВНЗ), можливості студента до заведення нових знайомств, вміння не зупинятися на перешкодах – футбол якнайкраще розвиває в першокурсника риси, які допоможуть йому у майбутньому, а також формує міцний характер справжнього командного гравця, який допомагає тим, хто поруч з ним, та цінує дружні відносини у команді та в житті. **Перспективи подальших досліджень** можливе проведення педагогічних досліджень методики самостійної роботи, що впливають на фізкультурно-оздоровчі механізми адаптації студентів до занять на першому курсі ВНЗ. Розроблення нових педагогічних та фізкультурних позанавчальних заходів з професійно-прикладної фізичної підготовки студентів.

Література

1. Абабков В., Перре М. Адаптация к стрессу. Основы теории, диагностики, терапии. – СПб.: Речь, 2004. – 166 с.
2. Булатова М.В. Здоров'я і фізична підготовленість населення України /М.Булатова, О.Литвин/ теорія і методика фізичного виховання та спорту. – 2004. - № 1. – С. 3 – 9.
3. Попович О.В. Феномен соціокультурної адаптації в національній духовній традиції / О.В. Попович // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені І.Франка, 2012. Вип. № 64. – С. 7-12.
4. Соломонко В. В. Футбол : [підручник для студ. вузів фіз. виховання і спорту] / В. В. Соломонко, Г. А. Лисенчук, О. В. Соломонко. – К. : Олімпійська література, 1997. – 288 с.
5. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. – New York, 1997. – 605 p.
6. Schwarzer R. Self-efficacy in the adaption and maintenance of health behaviors: theoretical approaches and a new model // Self-efficacy: Thought Control of Action. – Washington, 1992. – P. 217 – 245.

*Стасюк Р. М., Васильєв В.В., Індик П. М.
Сумський державний університет*

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ФІЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Дослідження було проведено на базі Сумського державного університету. У статті розглянуто організаційно-виховні можливості фізкультурної та спортивної діяльності у формуванні активності майбутнього вчителя фізичної культури. Важливу роль у реалізації проблеми формування соціально-педагогічної активності майбутнього вчителя фізичної культури відіграє спілкування в процесі фізкультурно-спортивної діяльності, яке відбувається як у навчально-виховному, так і спортивно-освітньому аспектах.

Ключові слова: соціально-педагогічна активність, учитель фізичної культури, фізкультурно-спортивна діяльність.

Стасюк Р. М., Васильев В. В., Индык П. Н. Социальные аспекты взаимосвязи физической деятельности и физической активности в аспекте воспитания личности. Исследование было проведено на базе Сумского государственного университета. В статье рассмотрены организационно-воспитательные возможности физкультурной и спортивной деятельности в формировании активности будущего учителя физической культуры. Важную роль в реализации проблемы формирования социально-педагогической активности будущего учителя физической культуры играет общение в процессе физкультурно-спортивной деятельности, которое происходит как в учебно-воспитательном, так и спортивно-образовательном аспектах.

Ключевые слова: социально-педагогическая активность, учитель физической культуры, физкультурно-спортивная деятельность

Stasyuk R., Vasiliev V., Indyk P. Social aspects of the interrelation between physical activity and physical activity in the aspect of personality education. The study was conducted on the basis of the Sumy State University. The article deals with the organizational and educational opportunities for physical culture and sports activities in shaping the activity of the future teacher of physical culture. An important role in the realization of the problem of forming the social and pedagogical activity of the future teacher of physical culture is played by communication in the process of physical culture and sports, which takes place both in the educational and sports and educational aspects.

That is why the purposeful use of physical culture and sports activity in the process of professional training of a physical education teacher has wide open to reveal his important social significance in the formation of the social and pedagogical consciousness of a future specialist. At the same time, high emotionality, a collective nature, a variety of positive motives, a constant striving for physical and spiritual self-improvement, an orientation toward the maximum realization of personal creative gifts characterizes sports and physical activity as an important means of educating student and student youth and preparing it for the future of public life.

In addition, in sports and sports activities not only are its broad opportunities for health and upbringing used, and personal spiritual and material needs are met, but also the personality of the athlete becomes an important member of society, feels responsible for the sporting honor of the Motherland, which he defends on world sports arenas.

Keywords: social and pedagogical activity, teacher of physical culture, physical culture and sports activity

Актуальність. Становлення сучасного українського суспільства вимагає невинного зростання значення виховного впливу фізичної культури та спорту у формуванні всебічно розвиненої особистості педагога. Фізична культура та спорт стають не просто предметом загальної уваги та інтересу з точки зору видовищ, а й першочерговим засобом, спрямованим на оздоровлення підростаючого покоління, на становлення фізичного розвитку молоді, на формування позитивного ставлення до занять фізичною культурою. Такий інтерес до фізкультурно-спортивної діяльності характеризується її різноплановим та багатфункціональним соціальним та виховним впливом на всі сторони суспільного життя як окремої людини, так і всього суспільства. Водночас фізкультурно-спортивна діяльність розглядається як один з ефективних засобів формування соціально значущої особистості педагога. Саме тому цілеспрямоване використання фізкультурно-спортивної діяльності в процесі фахової підготовки вчителя фізичної культури має якнайширше розкривати своє важливе соціальне значення в становленні соціально-педагогічної свідомості майбутнього фахівця.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження виконано згідно плану наукових робіт кафедри фізичного виховання та спорту Сумського державного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомо, що найважливішим фактором існування та життєдіяльності людини є її здоров'я. Оздоровча спрямованість фізичної культури позначається, перш за все, її впливом на підвищення фізичного розвитку, а відповідно й природних захисних функцій організму. А здоров'я людини при цьому слід сприймати як основу життєдіяльності та її соціальної активності [6].

Водночас висока емоційність, колективний характер, різноманітність позитивних мотивів, постійне прагнення до фізичного та духовного самовдосконалення, спрямованість на максимальну реалізацію особистих творчих задатків характеризують спортивно-фізкультурну діяльність як важливий засіб виховання учнівської й студентської молоді та підготовки її до майбутнього суспільного життя [4, 5].

Крім того, у фізкультурно-спортивній діяльності не тільки використовуються її широкі можливості для зміцнення здоров'я й виховання та задовольняються особистісні духовні й матеріальні потреби, а й також відбувається становлення особистості спортсмена як важливого члена суспільства, який відчуває відповідальність за спортивну честь Батьківщини, яку він відстоює на світових спортивних аренах [1, 3].

Саме тому фізкультурно-спортивна діяльність майбутнього вчителя фізичної культури розглядається як важливий соціальний компонент його фахової підготовки, оскільки значною мірою залежить від соціальних особливостей суспільства. Її характер обумовлюється соціально-економічною структурою суспільства: культура та спорт позитивно впливають на виховання майбутнього педагога, оскільки він повинен гармонійно поєднувати в собі духовне багатство, моральну чистоту та фізичну досконалість [2].

Мета дослідження - розкрити організаційно-виховні можливості та значення фізкультурно-спортивної діяльності у формуванні соціально-педагогічної активності майбутнього фахівця з фізичного виховання.

Результати дослідження та їх обговорення. Оскільки провідним як об'єктом, так і суб'єктом у цьому процесі є особистість фахівця з фізичного виховання, то саме від його здібностей залежить рівень виховного впливу засобів фізичної культури на суспільство взагалі. Саме тому значно підвищуються вимоги до фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури та їхньої професійної характеристики.

Важливо також зазначити, що досягнення найбільшого оздоровчого ефекту засобом фізкультурно-спортивної

діяльності пов'язується з розв'язанням ряду важливих питань: усвідомленим сприйняттям потреби у фізичних вправах, адекватністю фізичного навантаження індивідуальним можливостям, необхідністю раціональної регламентації їх спрямованості.

Водночас оздоровча спрямованість фізкультурно-спортивної діяльності залежить від: об'єктивних сучасних умов життя; соціально-економічних факторів; конкретних форм життєдіяльності, котрі дозволяють поширювати здоровий спосіб життя в основних сферах життя: навчальній, трудовій, сімейно-побутовій, дозвіллі; сформованості системи ціннісних відносин, які спрямовують усвідомлену активність особистості на здоровий спосіб життя.

Метою фізкультурно-спортивної діяльності є не тільки оздоровлення студентської молоді, набуття ними відповідних знань, умінь і навичок, а й, перш за все, формування повноцінної, соціально зрілої та активної, всебічно розвиненої особистості. Виконання вищезазначених завдань досягається шляхом фізичного виховання студентської молоді завдяки використанню засобів фізичної культури: навчання руховим діям, проведення фізкультурно-оздоровчих заходів, спортивних тренувань та змагань тощо.

Характерною особливістю спортивної діяльності, яка створює потужний та спеціалізований вплив на розвиток якостей та здібностей майбутнього педагога з фізичного виховання, постає її змагальний характер: якості формуються та набувають певний характер у процесі боротьби за досягнення високих спортивних результатів.

У змагальній діяльності проявляються потреби особистості у самоствердженні, досягненні високого спортивного результату, взаємодії зі спортивним колективом. Вона стає важливим чинником у вихованні високої моральної культури особистості та її морально-вольових якостей, притаманних соціально спрямованій індивідуальності.

Одним із важливих аспектів виховання соціально активної особистості постає виховання в колективі. Виховання в студентському або спортивному колективі формує в майбутнього педагога почуття колективізму та відповідальності за свої дії, розуміння важливості взаємодії з іншими та того, що позитивний результат та ефективність взаємодії залежать від особистого внеску кожного в спільні дії. Такий підхід позитивно впливає на формування самостійності та ініціативності.

У процесі занять фізкультурно-спортивною діяльністю значно активізуються пізнавальні функції студентів та підвищується педагогічна спрямованість майбутніх педагогів, що, у свою чергу, сприятливо позначається на процесі його соціалізації. У результаті соціалізації майбутній вчитель фізичної культури стає функціональною частиною соціальної системи взаємозв'язків колективу. Дослідження показують, що соціальна активність особистості, яка займається фізкультурно-спортивною діяльністю, значно вища, ніж у тих, хто не займається нею.

У колективній діяльності виникає певна залежність кожного її члена від колективу, від своїх товаришів, що врешті-решт сприяє зміцненню колективних взаємовідносин та стає чинником емоційного задоволення від досягнення спільної мети.

Студентський та спортивний колективи вимагають від їх членів усвідомлення та поєднання особистих і суспільних інтересів, дотримання правил спортивної та суспільної етики. Водночас моральні стосунки є пріоритетним фактором у вихованні соціальної особистості, оскільки вони проявляються в різних сферах життєдіяльності, впливаючи на її свідомість, життєву та соціальну позицію, на особисту самооцінку.

Важливу роль у реалізації проблеми формування соціально-педагогічної активності майбутнього вчителя фізичної культури відіграє спілкування в процесі фізкультурно-спортивної діяльності, яке відбувається як у навчально-виховному, так і спортивно-освітньому аспектах; як у тренувальному процесі, так і в спортивній діяльності та поза ними й вимагає від суб'єкта діяльності глибокого знання основ психології, умов існування в суспільстві та прагнення й можливості людини. У процесі фізкультурно-спортивної діяльності відбувається спілкування з новими людьми, знайомство з історією та культурою міст, що безпосередньо впливає на розвиток комунікативних якостей особистості.

Багатогранність виховного впливу фізкультурно-спортивної діяльності визначається й тим, як вона організована та чим мотивується, які створюються взаємовідносини та які проявляються нахили й інтереси, імпульсивні спонукання та бажання в ході неї. Раціонально організована та соціально спрямована діяльність у процесі спортивно-фізкультурної діяльності сприяє якісному вирішенню виховних завдань, вона є справжньою школою набуття духовного та морального досвіду, а сам процес залучення до неї - одним із вагомих засобів виховання.

Для успішної реалізації вчителем фізичної культури завдань спортивно-фізкультурної діяльності важливо враховувати умови, за яких досягається максимальна ефективність виховного впливу на цю молодь: доступність занять; якість тренувального процесу; індивідуальний підхід; запровадження інновацій вітчизняного та зарубіжного досвіду роботи в цих напрямках.

Особливе значення фізкультурно-спортивної діяльності полягає у формуванні всебічно розвиненої особистості педагога, вихованні в нього прагнення до самовизначення та самоствердження. Важливим у цьому аспекті є задоволення потреб майбутнього вчителя в емоційно насиченому спілкуванні в процесі фізкультурно-спортивної діяльності тощо.

Вплив фізкультурно-спортивної діяльності на формування соціально-педагогічної активності майбутніх учителів фізичної культури залежить від:

- *організації навчально-виховного процесу* (навчальні програми, робочі програми, навчально-методична література, форми, засоби, методи);
- *змісту навчально-виховного процесу* (які якості та вміння формуються, які засоби та методи використовуються);
- *форми організації навчально-виховного процесу* (лекції, семінари, диспути, колоквиуми, практикуми, практичні заняття, самостійна робота тощо);
- *методи навчально-виховного процесу* (активні методи навчання, метод педагогічних ситуацій, засоби інформаційних технологій тощо);

- *контроль* (педагогічний контроль, самоконтроль, комплексний контроль, урахування рівня активності при розподілі на проходження педагогічної практики в школі та літніх таборах тощо).

Як же впливає фізкультурно-спортивної діяльності на формування соціально-педагогічної активності майбутнього вчителя фізичної культури?

На заняттях фізкультурної спрямованості майбутні фахівці з фізичного виховання отримують знання, уміння та навички, як теоретичні, так і практичні. «Гімнастика» дозволяє сформувати термінологічні знання про основу побудови рухів. Дисципліна «Спортивні ігри» сприяє вихованню колективізму та організаційних здібностей, відповідальності за свої дії, за результат гри тощо, «Легка атлетика» спрямована на розвиток рухових здібностей. Водночас раціональне поєднання всіх чинників вищезазначених навчальних дисциплін у комплексі навчально-виховного процесу на факультеті фізичного виховання призводить до формування активної рухової, педагогічної та соціальної позиції майбутнього вчителя фізичної культури. Поєднання навчально-виховного впливу різних навчальних дисциплін у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури стає важливою передумовою готовності до формування їхньої соціально-педагогічної активності. Важливим засобом виховання студентської молоді є також масові фізкультурно-оздоровчі та спортивно-виховні заходи, які проводяться на факультеті фізичного виховання в межах навчально-виховної роботи вищого навчального закладу та поза ним та які свідчать про рівень соціально-педагогічної спрямованості вузівського навчально-виховного процесу. Вони дозволяють на більш високому рівні сформувати організаційні та організаторські вміння та навички.

Організаційні вміння, які притаманні соціально спрямованій особистості вчителя фізичної культури та проявляються при проведенні масових фізкультурно-оздоровчих і спортивно-виховних заходів, визначаються такими складниками: підготовка шкільного фізкультурного активу; організація випуску наочної фізкультурної агітації; організація та проведення фізкультурно-оздоровчих заходів; організація та проведення спортивних змагань та свят.

Організація фізкультурно-спортивної діяльності на факультеті фізичного виховання передбачає таку форму занять, як спортивно-педагогічне вдосконалення з багатьох видів спорту та танцювальних дисциплін: спортивна та художня гімнастика, спортивна боротьба, легка атлетика, лижні перегони та біатлон, плавання, спортивні ігри, бальні, естрадно-спортивні, сучасні, народні танці. На цих заняттях майбутні вчителі фізичної культури підвищують рівень особистої спортивної майстерності з окремого виду спорту, набувають теоретичного та практичного досвіду із проведення змагань з цього виду спорту, виховують особисті морально-вольові якості в процесі тренувань та змагань, прагнуть самоствердитись та самореалізуватись у сучасному суспільстві, вносять вклад у створення позитивного образу сучасного вчителя фізичної культури, який на високому рівні володіє руховими навичками. Значний вклад у формування соціально-педагогічної активності на факультеті фізичного виховання вносить спортивна діяльність. Майбутні вчителі фізичної культури, які досягли високого рівня, спортивної майстерності, залучаються до різноманітних змагань як місцевого рівня, так і міжнародного. У змаганнях, прагнучи перемогти, вони демонструють набуті ними в процесі навчання якості та здібності, проявляють риси, притаманні їхньому характеру, вольові, моральні та етичні якості.

Ефективність фізкультурно-спортивної діяльності як засобу фізичної культури в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури на факультеті фізичного виховання характеризується підвищенням загального рівня працездатності, створенням умов для зміцнення здоров'я, збільшення тривалості високоактивного життя особистості, вихованням духовних та моральних цінностей, становленням здорового способу життя, усвідомленням соціальної значущості фізичної культури та спорту.

Оскільки одним із найефективніших засобів формування соціально-педагогічної активності майбутнього вчителя фізичної культури на сучасному етапі розвитку українського суспільства є спорт у всіх його проявах, то саме підвищення ролі фізкультурно-спортивної діяльності в підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в сучасних умовах розвитку освіти постає важливою не тільки педагогічною, а й соціальною проблемою.

Висновки:

- фізкультурно-спортивна діяльність є одним із провідних чинників формування соціально-педагогічної активності майбутніх вчителів фізичної культури в процесі їхньої підготовки до майбутньої діяльності;
- урахування ролі фізкультурно-спортивної діяльності у формуванні соціально-педагогічної активності майбутнього вчителя фізичної культури дозволяє значно підвищити рівень їхньої готовності до майбутньої діяльності.
- Перспективи подальших досліджень полягають у врахуванні систематизованих вимог та можливостей фізкультурно-спортивної діяльності в підготовці майбутніх вчителів фізичної культури до педагогічної діяльності.

Література

1. Бондаренко В. В., Перехрест А. Н. Спорт и воспитание личности // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту.- 2005.- № 10.- С. 205-208.
2. Євтушевська Н. Виховання особистості в спорті // Рідна шк.- 2005.- № 4.- С. 38-40.
3. Затилкін В. В., Лоза Т. О. Дослідження теоретичних основ мотивації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності студентів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту.- 2003.- № 22.- С. 86-95.
4. Крамской С. И. Физическая культура как фактор социализации студенческой молодежи // Слобожан. наук.-спорт. вісн.- Х.: ХДАФК, 2003.- Вип. 6.- С. 195-197.
5. Jeffrey J. Supplements for strength-power athletes. —N.-Y.: Human Kinetics, 2002. — 165 p.
6. Heusner W.W., Van Huss W.D. Strength, power and muscular endurance // H.J.(Ed). An introduction to measurement in physical Education. — Boston, 1999. — P. 53–79.